

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

GESKIEDENIS V2

NOVEMBER 2017

ADDENDUM

Hierdie addendum bestaan uit 14 bladsye.

VRAAG 1: WATTER LESSE KAN SUID-AFRIKANERS BY BANTU STEPHEN BIKO, WAT VEERTIG JAAR GELEDE GESTERF HET, LEER?**BRON 1A**

Die bron hieronder fokus op hoe die filosofie van Swart Bewussyn gedurende die 1960's in Suid-Afrika ontstaan het.

Een van die hoof faktore wat die nuwe gevoel van selfhandhawing (selfgeding) verduidelik het wat so opvallend onder swart Suid-Afrikaners in baie dele van die land was, was die groei van die Swartbewussynsfilosofie. Dit was gedurende die 1960's een van die belangrikste ontwikkelings in Suid-Afrika.

Verskillende organisasies het in hierdie dekade die waardes van Swart Bewussyn ondersteun, byvoorbeeld die Suid-Afrikaanse Studentebeweging ('SASM') en die Swart Mense se Konvensie ('BPC').

Alhoewel dit deur Amerika se Swartmagbewegings en skrywers, soos Frantz Fanon, beïnvloed is, was die Swartbewussynsfilosofie 'n inheemse verskynsel (plaaslike beweging). Dit het die volgende komponente gehad:

Die eerste komponent was sielkundige bevryding. Omdat wittes hul eie meerderwaardigheid verkondig het en alle politieke, ekonomiese en sosiale instellings beheer het, het swartes gevoelens van minderwaardigheid ontwikkel en na maniere gesoek om hulle oorheersers na te boots. Sielkundige bevryding het beteken om swartes in staat te stel om hulleself van negatiewe opvattinge los te maak en om dit met positiewe selfbewussyn, soos trots op swart kultuur, geskiedenis en erfenis, te vervang.

Die tweede komponent van Swart Bewussyn was om swartes hulle afhanklikheid van wittes af te leer.

Die derde komponent van Swart Bewussyn het gepoog om al die swart mense in Suid-Afrika te verenig, Indiërs en bruin mense ingesluit. Die term 'swart' het dus bruin mense, Indiërs en swartes omvat (ingesluit) omdat hulle ook slagoffers van sosiale, politieke en ekonomiese diskriminasie was. Swart Bewussyn het die etniese institusionalisering van Afrika-politiek, soos die verdeel-en-regeer-strategie wat ontwerp is om verdeling aan te hits, verwerp.

[Uit *Soweto Black Revolt, White Reaction* deur John Kane-Berman]

BRON 1B

Die bron hieronder beskryf in breë trekke hoe Bantu Stephen Biko deur die polisie in hegtenis geneem en daarna op 12 September 1977 vermoor is.

Bantu Stephen Biko was 'n invloedryke leier, maar die droewige (hartseer) manier waarop hy gesterf het, het die gebrek aan moraliteit (waardes) in die hart van die regering ontbloot. Biko, wat die polisie vir 'n jaar ontwyk het, was in die middel van Augustus op pad Kaapstad toe om pamflette te versprei wat 'swartes aanhits om onluste te veroorsaak en die regering omver te werp', het die polisie gesê toe hy by 'n padblokkade buite Grahamstad volgens Afdeling 6 van die Wet op Terrorisme in hegtenis geneem is. Hierdie Wet het vir onbepaalde aanhouding voorsiening gemaak. Hy is die volgende dag na Port Elizabeth vervoer waar hy naak uitgetrek is en vir die volgende twee weke in verskillende selle aangehou is. Steeds naak, maar in voetboeie, is hy op 6 September na die polisiehoofkwartier geneem, waar hy deur Gideon Nieuwoudt en vier ander veiligheidspolisiebeamptes ondervra is.

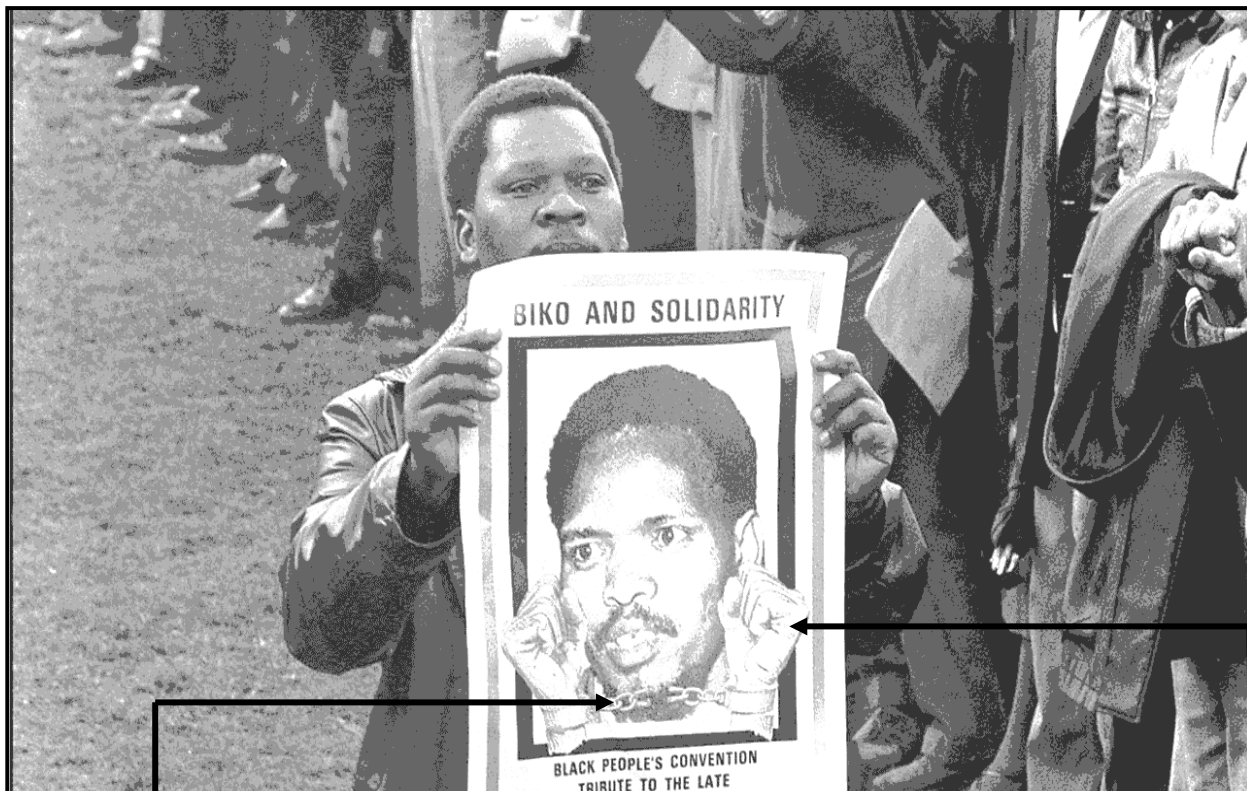
Op daardie dag, of kort daarna, is hy so hard teen 'n muur gestamp dat hy 'n breinbesering opgedoen het wat hom sou laat sterf. (Polisie het by die doodsondersoek gesê dat hy sy kop in 'n bakleiery gestamp het ...) Biko het nie onmiddellik gesterf nie, maar dit was vir sy vervolgers duidelik dat iets ernstig verkeerd was. Hulle het nie minder nie as drie staatsdokters ingeroep wat vals diagnoses (assesserings) gemaak het om die ondervraers te beskerm.

Toe Biko se toestand ernstig geraak het en daar aangedring is dat die polisie hom hospitaal toe te neem, is hy naak en bewusteloos agterin 'n polisievangwa gegooi en 1 600 km na Pretoria vervoer. Hy het daar, op 12 September 1977, 'op 'n mat op die klipvloer van 'n tronksel 'n miserabele, brutale en eensame dood gesterf'.

[Uit *Apartheid: An Illustrated History* deur M Morris]

BRON 1C

Die foto hieronder toon 'n anti-apartheidsaktivis wat op 25 September 1977 in King William's Town, 'n plakkaat van Bantu Stephen Biko by sy begrafnis rondgedra het.

[Uit <http://news.bbc.co.uk/2/hi/Afrika/2253092.stm>. Toegang op 8 Desember 2016 verkry.]

Gebreekte ketting

Gebalde vuis

BRON 1D

Die uittreksel hieronder beskryf in breë trekke die omstandighede waaronder Bantu Stephen Biko vermoor is. Dit is deur Helen Zille geskryf terwyl sy 'n verslaggewer by die *Rand Daily Mail* was.

Die Minister (Jimmy Kruger) het te kenne gegee dat Biko homself uitgehonger en gesterf het. Almal het geweet dat die Minister nie die waarheid gepraat het nie. Die Minister self het dit ook geweet, maar sy onvermoë om die omvang van die situasie te begryp en sy duidelike (intense) minagting vir die lewe van 'n swart man is saamgevat in een van die ongevoeligste vierwoord-verklarings wat nog ooit gemaak is: 'Dit laat my koud ...'

... Allister Sparks (redakteur van die *Rand Daily Mail*) was vasbeslote dat ons by die waarheid moes uitkom. 'Ons het geweet dat ons by die waarheid moes uitkom – maar hoe? ... Die deurbraak was die oggend van 29 September.

... die waarheid is aangeteken in die patoloog se verslag, deur beide dr. Gluckman en die hoofstaatspatoloog, professor JD Loubser, geteken. In swart en wit het daar gestaan: 'Oorsaak van dood: Breinskade'.

... Allister het besluit om my (Helen Zille) Port Elizabeth toe te stuur om enige iemand te kontak wat dalk in Steve Biko se laaste dae met hom kontak gehad het en 'n onderhoud te voer, met die dokters as beginpunt. My vraag aan die dokter was eenvoudig: Kon hulle bevestig dat Steve Biko as gevolg van 'n hongerstaking dood is? Indien nie, waarom het hy gesterf? ... Dr. Colin Hersch 'n spesialisdokter, wat ook ingeroep is om te bepaal of Biko besig was om "voor te gee" (dat hy beseer was) ... Ek het hom gesê dat ek moes bevestig of die Minister se verklaring dat Biko as gevolg van 'n hongerstaking gesterf het, korrek was.

... Hy wou nie meer sê as om aan my te bevestig dat Biko nie uitgeteer (maer) was toe hy gesterf het nie; eerder effens oorgewig. Die oomblik toe ek dit hoor, was dit feitlik met soveel woorde bevestig dat Steve Biko nie as gevolg van 'n hongerstaking gesterf het nie. Ek het dr. Hersch bedank en is daar weg.'

[Uit *Not Without a Fight: The Autobiography* deur H Zille]

VRAAG 2: HOE HET DIE WAARHEIDS-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) DIE MOORD VAN POLITIEKE AKTIVISTE, SOOS AHMED TIMOL, HANTEER?**BRON 2A**

Die koerantartikel hieronder, 'In Cold Blood: The Killing of Ahmed Timol', is deur Ivor Powell geskryf en fokus op hoe die politieke aktivis, Ahmed Timol, vermoor is.

Ahmed Timol en sy vriend, die 21-jarige Wits Universiteit mediese student, Mohammed Salim Essop, is op Vrydag 22 Oktober 1971 by 'n polisiepadblokkade gestop. Dit was ongeveer 23:00. In die katebak van hulle geel Anglia is verskeie beswarende (impliserende) bewysstukke ontdek. Dit het kopieë van *Inkululeku*, die 50ste herdenkingstoespraak van die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party (SAKP) en lyste met name en adresse ingesluit.

Hulle is na die Newlands Polisiestasie vervoer voordat hulle na John Vorster Plein geneem is. Luitenant-kolonel Petrus van Wyk het ongeveer 03:15 die volgende oggend van Pretoria af gekom en 'n span spesialisondervraers het by hom aangesluit, onder andere Kapteins JZ van Niekerk, Richard Bean en JH Gloy.

Vir Timol het 'n ondervraging begin wat sou voortduur tot Woensdagmiddag toe hy aan sy einde gekom het. In die daaropvolgende nadoodse ondersoek het polisieondervraers daarop aangedring dat hulle nie aan Timol geraak het nie. Die toestand van die aangehoudene se liggaam wat in die struik buite die polisiehoofkwartier gevind is, het egter 'n ander storie vertel. Dit was oortrek met kneusplekke, snywonde, rowe; die linkeroog het in die oogholte ingesink en is onder die lid uitgehaal. Die dood van Ahmed Timol was 'n keerpunt in die stryd teen apartheid.

Generaal-majoor CA Buys, hoof van die Kriminele Onderzoekafdeling (KOA) en die man in beheer van die ondersoek na die dood van Timol, het twee dae na Timol se dood vir Freek Swart van *Rapport* vertel: 'Ahmed het kalm op 'n stoel gesit. Daar was veiligheidspolisiemanne saam met hom. Op 'n stadium het twee van hulle die vertrek verlaat. Timol het skielik opgespring en vir die deur gemik. 'n Veiligheids- polisieman het na die deur gehardloop om hom te keer. Maar die Indiër het toe na die venster gehardloop en uitgespring. Niemand het hom bang gemaak of aan hom geraak nie. Die nadoodse ondersoek sal dit bewys,' het Generaal Buys ten slotte gesê ...

Dit het alles 25 jaar gelede gebeur. Baie van die sleutelspelers in die drama het intussen gesterf en die res het lankal reeds die polisiemag verlaat. Daar is weinig vooruitsig dat geregtigheid deur middel van die Waarheids-en-Versoeningskommissie sal seëvier en, kan ons waag om te sê, nog minder deur die howe.

[Uit *Sunday Times Inside Magazine*, 9 Junie 1996]

BRON 2B

Die bron hieronder beskryf die redes vir die stigting van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK). Dit fokus op hoe politieke aktiviste, soos Ahmed Timol, vermoor is.

Die WVK was 'n produk van die politieke ooreenkomste voortgebring tydens die onderhandelinge wat apartheid beëindig het. Die Wet op die Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening, 1995 (Wet 34 van 1995) het die WVK ingestel om politiek-gemotiveerde growwe menseregteskendings wat tussen 1960 en 1994 gepleeg is, te ondersoek. Die bedoeling was om te voorkom dat sulke gruweldade weer sou plaasvind en om 'n verdeelde nasie te verenig wat deur konflik in die verlede geskend is. Suid-Afrika se WVK was die eerste waarheidskommissie wat amnestie aan individue gebied het wat ten volle, in die openbaar, hulle betrokkenheid by politiek-gemotiveerde misdade geopenbaar het. Deur dit te doen, het die demokratiese regering die konsep van 'herstellende geregtigheid' in plaas van 'vergeldende geregtigheid' aanvaar.

President Nelson Mandela het 'n uiteenlopende groep van 17 WVK-kommissarisse gekies en Aartsbiskop Desmond Tutu, Nobel-bekroonde en anti-apartheidsikoon, as die voorsitter en Alex Borraïne, as die ondervoorsitter, benoem. 'Amnestie kan beslis nie as geregtigheid beskou word indien ons slegs aan geregtigheid as vergeldend en bestraffend van aard dink nie,' het Tutu gesê. 'Ons glo dat daar egter 'n ander soort geregtigheid is, 'n herstellende geregtigheid wat nie soseer oor straf gaan nie, maar eerder oor die regstel van wanbalanse, die herstel van gebroke verhoudings met genesing, harmonie en versoening en ook om uit te vind oor politieke moorde en die verdwyning van aktiviste, soos Ahmed Timol.' In die verband het die 78-jarige Hawa Timol swak en verward voor die WVK gelyk toe sy die afgrysligheid van haar seun se moord in Oktober 1971 weer moes beleef.

[Uit <http://overcomingapartheid.msu.edu/unit.php?id=65-24E-3&page=1>.
Toegang op 5 April 2017 verkry.]

BRON 2C

Hierdie bron toon Hawa Timol (moeder van Ahmed Timol) wat getuie is by die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK). Dit is op 30 April 1996 by die Metodistekerk in Johannesburg gehou.

[Uit <http://sabctrc.saha.org.za/hearing.php?id=55646&t=timol&tab=hearings>.
Toegang op 10 April 2017 verkry.]

Hawa Timol

BRON 2D

Die artikel hieronder beskryf in breë trekke die NVG se voorneme om die moordsaak van Ahmed Timol te heropen. Dit het op 26 Oktober 2016 op *News24* verskyn en die titel was 'AHMED TIMOL-DOODSONDERSOEK HEROPEN 2 DAE VOOR DIE 45STE HERDENKING VAN SY DOOD'.

Die Timol-familietrust is Dinsdag deur die Nasionale Vervolgingsgesag (NVG) in kennis gestel van hulle besluit om die doodsondersoek te heropen. Dit is die gevolg van familie- en politieke druk oor Ahmed Timol se moord. Timol se neef, Imtiaz Ahmed Cajee, het hulde aan Timol se ma, Hawa Timol, gebring wat in 1996 voor die Waarheids-en-Versoeningskommissie verskyn het om vir die heropening van haar seun se saak te pleit.

'My ouma het intussen gesterf, maar sy sal vandag in die hemel glimlag,' het Cajee gesê.

Hy het gesê intensiewe ondersoekers het die familie oortuig dat lede van die SAP-tak vir die dood verantwoordelik was. Inligting oor Timol se moord is na die hoof van die prioriteitsmisdaadvervolgseenheid van die Nasionale Vervolgingsgesag gestuur. Cajee het gesê die heropening van die doodsondersoek sal inligting verskaf oor wat tydens die laaste dae van sy oom se lewe plaasgevind het.

Ander belangrike vrae wat verband hou met Timol se bewegings in die dae voor sy inhegtenisneming is onbeantwoord. 'Is sy ondergrondse bedrywighede deur 'n informant blootgestel? En, was die polisieblokkade waar hy in hegtenis geneem is 'n rookskerm sodat dit gelyk het asof die inhegtenisneming toevallig was?' het die Timol-familie gevra.

Ter nagedagtenis van die 45ste herdenking van sy dood sal die Ahmed Timol-tentoonstelling in Ginsberg, King William's Town, geopen word.

Die Timol-familietrust het gesê hulle hoop dat die doodsondersoek 'n presedent (voorbeeld) vir ander families sal wees om te volg.

[Uit <http://www.news24.com/South Africa/News/ahmed-timol-inquest-reopened-2-days-before-45th-anniversary-of-his-death-20161026>. Toegang op 7 April 2017 verkry.]

VRAAG 3: HOE IS SUID-AFRIKA SE PLUIMVEEBEDRYF DEUR GLOBALISERING BEÏNVLOED?**BRON 3A**

Die bron hieronder fokus op globalisering en die invloed daarvan op ontwikkelende lande. Dit het op 14 April 2014 in 'n artikel met die titel 'The Negative Effects of Globalisation on South Africa' verskyn.

Globalisering verwys na die integrasieproses van die ekonomiese, politieke, sosiale en kulturele verhoudings tussen mense, maatskappye en regerings van verskillende nasies en lande. Dit is 'n proses wat gemik is op die verbetering van internasionale beweging van goedere, dienste, arbeid en kapitaal. Hierdie proses beïnvloed ook die omgewing, kultuur, politieke stelsels, ekonomiese ontwikkeling en vooruitgang en menslike welstand van samelewings in die wêreld. Globalisering steun internasionalisme en ondersteuning tussen lande, in teenstelling met nasionalisme en proteksionisme, wat negatiewe kenmerke het.

Die globalisering van die ekonomie in die laaste 30 jaar, gelei deur die Wêreldbank, die Internasionale Monetêre Fonds en transnasionale entiteite, het teen 'n baie vinnige pas plaasgevind. Die verarming van Afrika is 'n gevolg van sulke prosesse. Besluite deur internasionale organisasies verseker dat die oormag teen nasies van die Suide is, as gevolg van magswanbalanse; reëls word gemaak om arm nasies te benadeel. Internasionale ooreenkomste het dus ongelyke uitkomst. Dit het regerings van ontwikkelende lande, soos Suid Afrika, onder druk geplaas om sy handelsbeperkings tot die oorgrens vloei van kapitaal en produkte te verwyder, soos die pluimveebedryf.

[Uit <http://www.123helpme.com/negative-effects-of-globalization-on-south-afrika-preview.asp?id=168666>. Toegang op 15 Mei 2017 verkry.]

BRON 3B

Die bron hieronder fokus op die krisis wat die Suid-Afrikaanse pluimveebedryf as gevolg van goedkoop invoere uit lande in die Europese Unie ervaar het. Dit is deur J Cameron in 'n artikel met die titel 'Unfair Game? South African Poultry Industry in Crisis' geskryf.

'n Sentiment van anti-globalisering (verset) het begin om die wêreld na proteksionisme te dryf en Suid-Afrikaanse pluimveeprodusente wil met die stroom meegaan. Hulle reken boere in die Europese Unie (EU) tree nie regverdig op deur pluimveestukke onder kosprys te verkoop nie. Maar EU-produsente ontken dat hulle pluimveeboudjies, -dye en -vlerkies teen afvalprodukpryse in Suid-Afrika aflaai. In plaas daarvan sê hulle dat Suid-Afrikaanse produsente nie op stryk is nie en dat EU-produsente bloot meer effektief is. Hulle beweer, intendeel, dat Suid-Afrikaanse pluimveeprodusente verbruikers bedrieg deur pluimvee met water of soutwater in te spuit om hulle gewig te laat styg. Duisende werksgeleenthede is op die spel, met party senior mense wat waarsku dat Suid-Afrika binne 'n jaar dalk glad nie 'n pluimveebedryf sal hê nie.

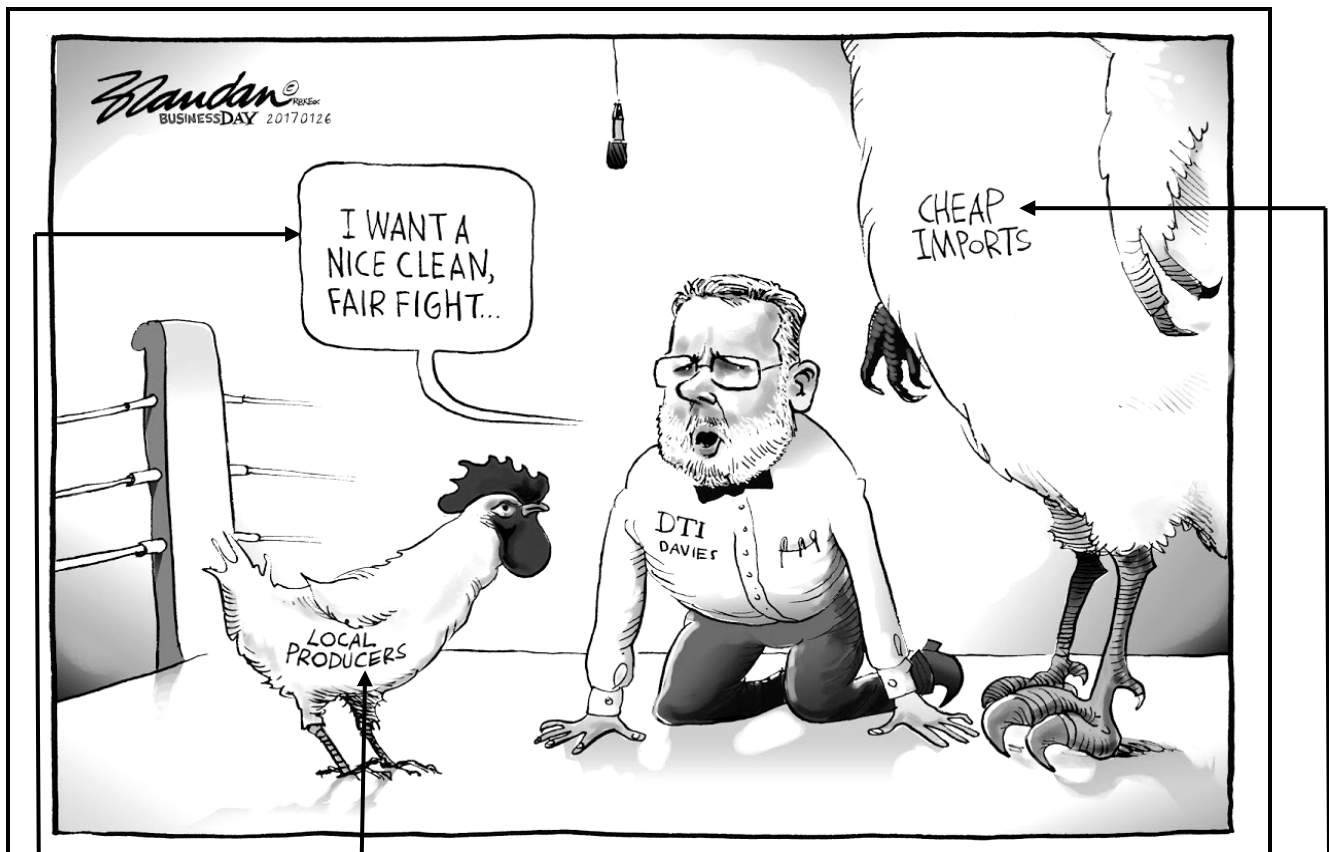
Die Suid-Afrikaanse regering het alreeds tariewe gehef op pluimvee uit sommige lande om plaaslike produsente die oorhand in die geveg om die binnelandse markandeel te gee. Dit lyk asof hulle weereens aan die produsente se oproep gehoor sal gee. Per slot van rekening, met algemene (wydverspreide) werkloosheid het die regering elke werksgeleentheid nodig wat dit in die hande kan kry en die verkiesing lê voor. Suid-Afrikaanse pluimveeprodusente moet intussen meer tyd bestee aan bepeinsing (oorweging) oor hoe hulle meer mededingend kan wees en minder tyd aan die verantwoordelikheid afskuif. Hulle moet ook druk toepas vir kunsmatige sakevoordeel om langtermyn-volhoubaarheid te verseker ...

'Ons is beslis in nood,' het die Suid-Afrikaanse Minister van Handel en Nywerheid ('DTI'), Rob Davies, in 'n onderhoud gesê. 'Ons sal nie 'n bedryf hê om die mededingendheid te verhoog indien invoere voortgaan om die mark te oorstrom nie.'

[Uit <http://biznews.com/wef/davos-2017/2017/01/19>. Toegang op 15 Mei 2017 verkry.]

BRON 3C

Die spotprent deur B Reynolds hieronder beeld die mededinging tussen plaaslike produsente (Suid-Afrikaans) en goedkoop invoere (internasionale pluimvee-produsente) uit. Die Minister van Handel en Nywerheid ('DTI'), Rob Davies, word as die wedstrydskeidsregter uitgebeeld. Die spotprent het op 26 Januarie 2017 in die *Business Day* verskyn.

[Uit <http://www.businessdayonline.com>. Toegang op 15 Mei 2017 verkry.]

**EK WIL 'N
MOOI SKOON,
REVERDIGE
GEVEG HÊ ...**

**GOEDKOOP
INVOERE**

**PLAASLIKE
PRODUSENTE**

BRON 3D

Die artikel hieronder fokus op hoe die Departement van Handel en Nywerheid ('DTI') gepoog het om die Suid-Afrikaanse pluimveebedryf te help.

Dit volg op die Food and Allied Workers' Union (FAWU) se pleidooi aan die regering om regulasies met betrekking tot ingevoerde pluimvee te verskerp.

Die Departement van Handel en Nywerheid ('DTI') het Maandag gesê dat die Suid-Afrikaanse regering saam met plaaslike pluimveeprodusente gewerk het om die uitdagings in die bedryf as gevolg van pluimvee wat uit Europese Unie-lande, soos Brittanje, ingevoer word, aan te pak.

Die 'DTI' het gereageer op die pleidooi van die Food and Allied Workers' Union (FAWU) dat die regering die regulasies met betrekking tot ingevoerde pluimvee moet verskerp in 'n poging om werksgeleenthede in die Suid-Afrikaanse pluimveebedryf te red.

Ten minste drie groot Suid-Afrikaanse pluimveeprodusente het stappe aangekondig om altesaam meer as 3 500 werkers te begin aflê sodat hulle voortgaande ondernemings kan bly, aangesien hulle sukkel as gevolg van swaar mededinging van goedkoop ingevoerde pluimvee.

Die 'DTI' het gesê dat die regering, deur hulle en die Departement van Landbou, Bosbou en Visserye ('DAFF'), maatreëls ingestel het om plaaslike pluimveeprodusente teen onregverdige mededinging te beskerm.

'Die regering het, met die aansoek deur die bedryf, deur die International Trade and Administration Commission ('ITAC'), 'n aantal maatreëls in die laaste drie jaar ingestel om die uitdagings in die bedryf aan te pak,' het die 'DTI' in 'n verklaring gesê.

'Die maatreëls wissel van 'n styging in tariewe wat 'n aantal pluimveeprodukte dek wat met Suid-Afrika se internasionale verpligtinge ooreenkom, die instel van handelsherstelmaatreëls waar bewyse aandui dat pluimvee in die Suid-Afrikaanse mark gedump word of waar daar 'n skerp styging in invoere is.'

[Bron: *The Citizen*, 15 Mei 2017]

ERKENNINGS

Visuele bronne en ander historiese bewyse is uit die volgende geneem:

Berman, JK. 2001. *Soweto Black Revolt, White Reaction* (Ravan Press, Johannesburg)

Morris, M. 2012. *Apartheid: An Illustrated History* (Jonathan Ball Publishers, Jeppestown)

<http://aese.psu.edu/students/research/ced-uri/news/2014/broken-promises-globalization-and-bp-oil>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2253092.stm>

<http://overcomingapartheid.msu.edu/unit.php?id=65-24E-3&page=1>

<http://sabctrc.saha.org.za/hearing.php?id=55646&t=timol&tab=hearings>

http://www.mcspotlight.org/campaigns/translations/trans_uk.html.

<http://www.news24.com/SouthAfrica/News/ahmed-timol-inquest-reopened-2-days-before-45th-anniversary-of-his-death-20161026>

Sunday Times Inside Magazine, 9 Junie 1996

www.nydailynews.com/opinion/bramhall-cartoons-august-2d3-gallery-

Zille, H. 2016. *Not Without a Fight: The Autobiography* (Goodreads, South Africa)